

Зміст

Петро Лисяк-Рудницький. Вступ.....	I
Petro Lysiak-Rudnytsky. Preface	II
Ярослав Грицак, Франк Сисин. Від редакторів	III
Yaroslav Hrytsak, Frank Sysyn. Editorial Preface.....	IV
Щоденники:	
[22 грудня 1931 р. – 21 липня 1935 р.]	5
Іван Л. Рудницький «Годинник пана професора» [1936–1937]	63
1933 рік. Додаток (Бій амазонок).....	69
[1 березня 1940 р. – 23 червня 1941 р.].....	72
[24 червня 1941 р. – 17 листопада 1942 р.].....	130
[30 січня – 30 грудня 1943 р.]	171
[23 січня – 3 серпня 1944 р.].....	196
[4 серпня 1944 р. – 1 січня 1945 р.]	212
[6 січня 1945 р. – 5 вересня 1946 р.].....	231
[8 вересня – 21 грудня 1945 р.].....	286
[17 травня – 24 грудня 1946 р.]	337
[1 січня – 21 серпня, кінець жовтня 1947 р.].....	348
[22 вересня – 31 грудня 1948 р.].....	366
[1 січня – 23 лютого 1949 р.].....	400
[1 квітня – 30 серпня 1949 р.]	413
[16 березня – 4 вересня 1950 р.].....	453
[1 січня – 31 травня 1951 р.].....	485
[17 червня – 19 серпня 1951 р.]	531
[5 вересня – 4 жовтня 1951 р.]	560
[2 січня – 31 травня 1952 р.].....	572
[31 травня – 31 грудня 1952 р.]	592
[1 січня – 17 лютого 1954 р.].....	615
[Поїздка до Москви на Міжнародний історичний конгрес та подорож на Україну, 1970 р.].....	625
Використана література	644
Іменний покажчик.....	653
Географічний покажчик.....	678

Вступ

Якщо на час смерті мого батька 25 квітня 1984 року я і знав про його щоденники, то, безперечно, забув про них у роки, що сплили з того часу. Вони потрапили мені до рук і повернулися на згадку тільки після того, як 24 червня 2014 року померла моя мачуха, Олександра Черненко-Рудницька, а її донька, Оксана Декстер, ласкаво надіслала мені коробку з особистими речами батька.

Навіть не йшлося про те, щоб спробувати прочитати численні книжечки в шкіряних палітурках, але відразу зрозумів, що вони можуть зацікавити дослідників української історії. Тому я звернувся до двох надійних колег – професорів Ярослава Грицака і Франка Сисина – і попросив їх надати свою фахову оцінку. Я надіслав щоденники в Торонто, після чого ці добродії не лише підтвердили моє враження про важливість цих джерел, але і взялися підготувати їх до публікації у цьому виданні, що його читач отримає в руках.

Після батькової смерті його широке і ретельно організоване листування перейшло до бібліотеки Університету Альберти, де сформувало ядро його архіву. Але мачуха притримала щоденники, воліючи зберегти їх у родині. З іншого боку, вона їх не знищила, тож залишила мені можливість заповісти їх прийдешнім вікам.

Рішення погодитися на їх публікацію далось мені нелегко. Вони містять не лише подробиці особистого життя, але і потужний запис про те, як батько у віці п'ятнадцяти років опинився у єврейському кварталі Львова. Цей досвід підіймає питання його єврейського походження з материного боку родини. Його бабця, з народження Іда Шпігель, навернулася у римо-католицизм і стала Ольгою Рудницькою, коли вийшла заміж за мого прадіда Івана.

Однак після роздумів я дійшов до висновку, що найкращою шаною батькові пам'яті буде показати його таким, яким він був, і дозволити іншим робити власні висновки. Щодо «єврейського питання» зауважив би лише, що батько вирішив назвати мене на честь свого найближчого друга дитинства – уцілілого в Аушвіці письменника Петра Равіча, який майже напевно був його супутником у подорожі в задзеркалля. Після війни вони знову зустрілися у Парижі в 1949 році, а я сам познайомився з моїм тезкою в Кафе дю Клюні у тому ж місті 1967 року.

Для мене багато важить те, що через сто років після його народження інтерес до життя і праці мого батька зріс до того рівня, що він і сам тепер належить до історії (вживаючи виразу Михайла Драгоманова) «ще одного живого народу», в якому став найвидатнішим науковцем свого покоління. За словами Гамлета про його батька, як їх українською передав мій двоюрідний дідो Михайло Рудницький, «Він був людина. Як куди не глянеш,/А вже такого не знайду другого».

Петро Лисяк-Рудницький
Гейнсвілл, штат Флорида

Preface

If I was aware of my father's diaries at the time of his death on April 25, 1984, I had certainly forgotten about them in the intervening years. It was only after the death of my stepmother, Alexandra Chernenko-Rudnytsky, on June 24, 2014, and her daughter, Oksana Dexter, kindly sent me a box of his personal effects, did they come into my possession and swim back into my consciousness.

It was out of the question for me to try to read the many small leather-bound volumes, but I could see right away that they might be of interest to scholars in the field of Ukrainian history, so I consulted with two trusted colleagues, Professors Yaroslav Hrytsak and Frank Sysyn, and asked them to give their expert opinions. I dispatched the diaries to Toronto, and the two of them not only confirmed my sense of their importance but took it upon themselves to prepare them for publication in this edition in which they now appear.

After my father's death, his extensive and meticulously organized correspondence was donated to the University of Alberta library, where it forms the nucleus of his archive. But my stepmother withheld the diaries, preferring to keep them entirely private. On the other hand, she did not destroy them, and thus made it possible for me to bequeath them to posterity.

It was not an easy decision for me to authorize their publication. There are not only revelations about his intimate life but also a powerful entry concerning a visit to the Jewish quarter of Lviv at the age of fifteen in which the issue of his Jewish heritage from his maternal grandmother, who was born Ida Spiegel before she converted to Roman Catholicism and became Olga Rudnytska upon her marriage to my great-grandfather, rears its head.

Upon reflection, however, I resolved that the best way to honor my father's memory, and to affirm my commitment to the psychoanalytic quest for truth, was to let him be seen for who he was and leave it to others to draw their own conclusions. On the "Jewish question," I would only note that my father chose to name me after his closest childhood friend, the writer and Auschwitz survivor Piotr Rawicz—almost certainly his companion in the excursion through the looking-glass—with whom he reconnected after the war in Paris in 1949 and whom I met at the Café du Cluny in the same city in 1967.

It means a great deal to me that, one hundred years after his birth, interest in my father's life and work has grown to the point where he himself now belongs to the history of the "one living nation more" of which he became the preeminent scholar of his generation. In Hamlet's words about his father, as rendered in Ukrainian by my great-uncle Mykhailo Rudnytsky, "Він був людина. Як куди не глянеш, / А вже такого не знайду другого" ("He was a man, take him for all in all: / I shall not look upon his like again").

Peter L. Rudnytsky
Gainesville, Florida

Від редакторів

Щоденники Івана Лисяка-Рудницького належать до категорії знахідок, про які історики можуть лише мріяти. Вони містять першорядні деталі щодо широкого спектру подій: життя Львова 1930-х років, української громади Кракова у 1939–1940 рр., побуту у нацистському Берліні та окупованій Празі у 1940–1945 рр., побуту на еміграції у Західній Європі та США у 1945–1954 рр. і, нарешті, радянської Москви і радянського Києва у 1970 р. Ці деталі помережені коментарями та спостереженнями Івана Лисяка-Рудницького і кидають нове світло на центральні сюжети української історії XX століття, а також на його особисте формування як одного з найбільших українських істориків.

Хоча ми знали про вартість листування Івана Лисяка-Рудницького та інших його особистих документів, що зберігаються в архіві Університету Альберти, проте нам нічого не було відомо про існування щоденників. Вони зберігалися в Олександрі Черненко, вдови Івана Лисяка-Рудницького. Після її смерті їх знайшла її дочка, Оксана Декстер. Вона передала їх Петрові Лисяку-Рудницькому, а той, у свою чергу, передав їх Канадському Інституту Українських Студій. Працівники КІУС-у відсканували оригінали і переслали копії до Інституту історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка. Працівники цього Інституту розшифрували щоденники зі сканованих копій і додали до тексту коментарі та покажчики.

Всього збереглося 18 щоденників. Вони містять більш-менш регулярні записи подій за 1931–1937, 1940–1952, 1954 та 1970 роки. До них додані три великі фрагменти, в яких немає жодних інших конкретних дат, окрім року. Щоденники існують у формі 14 зошитів та семи календарів-записників. Деякі з них містять записи за декілька років, деякі роки представлені двома чи навіть трьома зошитами або записниками.

Увесь текст щоденників відтворюється без змін, відповідно до оригінального тексту – включно з авторськими помилками. Ми дозволили собі втрутитися в авторський текст лише двічі, коли замінили прізвища на ініціали.

На жаль, поодинокі місця не вдалося точно відчитати. Рівно ж не вдалося ідентифікувати декількох згаданих у щоденниках осіб. Маємо, однак, надію, що інформацію про них можна буде знайти у листуванні Івана Лисяка-Рудницького, яке зараз готується до друку, а також що ідентифікувати їх нам допоможуть читачі.

До публікації цих щоденників долучилася велика кількість людей. У першу чергу ми хочемо подякувати професорові Петрові Лисяку-Рудницькому за його дозвіл опублікувати ці щоденники, а окремо – за дозвіл друкувати їх повністю, без жодних скорочень. Велика подяка належить др. Ксенії Кебузинській, яка допомогла ідентифікувати багато осіб з української діаспори, а також проф. Марті Богачевській-Хомяк, к.і.н. Ліліані Гентош, проф. Олі Гнатюк, Іроїді Винницькій, Уляні Кирчів, к.і.н. Олегові Павлишину і проф. Юрієві Шаповалу за консультації щодо окремих сюжетів. Вся праця над підготовкою щоденників до друку велася за кошти Програми дослідження модерної української історії та суспільства імені Петра Яцика (*The Petro Jacyk Program for the Study of Modern Ukrainian History and Society*).

Дякуємо фундації Ukrainian-Jewish Encounter за покриття коштів видання, а видавництву «Дух і Літера» й особисто головному редактору Леоніду Фінбергу за саме видання. Окремо хочемо подякувати літературній редакторці, к. філолог. наук Дарії Сироїд за скрупульозну працю над текстом коментарів та к. філолог. наук Христі Назаркевич за переклад німецькомовних фрагментів. Павло Грицак та Роман Сенькусь переклали передмови, відповідно українською та англійською мовами.

З великою вдячністю згадуємо нашого колегу Андрія Макуха (1956–2019), який зробив інвентаризацію щоденників і зісканував їх у торонтському офісі КІУС-у. А на найбільшу подяку заслуговують к.і.н. Ярослав Глистюк, Оксана Дмитерко та їхні колеги з Львівського Національного Університету імені Івана Франка й Українського Католицького Університету, які провели величезну роботу щодо розшифрування, коментування та звіряння текстів.

Проф. Ярослав Грицак, проф. Франк Сисин

Editorial Preface

The diaries of Ivan Lysiak Rudnytsky belong to the category of finds about which historians dream. They contain valuable details about a wide specter of events – life in Lviv in the 1930s, the Ukrainian community of Cracow in 1939 and 1940, daily life in Nazi-ruled Berlin and occupied Prague during the years 1940–45, life as an émigré in Western Europe during the years 1945–54, and finally, visiting Soviet Moscow and Kyiv in 1970. The details, enhanced by the author's comments and reflections, shed new light on the central topics of twentieth-century Ukrainian history and on his personal formation as one of the leading Ukrainian historians.

Although we knew about the value of Lysiak Rudnytsky's correspondence and his other personal documents held in the University of Alberta Archives, we did not know that his diaries existed and were in the possession of his widow, the late Alexandra Chernenko-Rudnytsky (1923–2014). Her daughter, Oksana Dexter, found the diaries among her mother's possessions after her mother had died. Ms. Dexter sent them to Ivan Lysiak Rudnytsky's son, Peter L. Rudnytsky, who, in turn, sent them on to the Canadian Institute of Ukrainian Studies (CIUS) at the University of Alberta for appraisal. At the Toronto office of the CIUS, Andrij Makuch scanned the originals and sent the scans to the Institute of Historical Research at Ivan Franko National University in Lviv. There members of that institute's staff deciphered the diaries on the basis of the scanned texts, added commentaries, and compiled the indexes.

In all, eighteen of Lysiak Rudnytsky's diaries had been preserved. They contain fairly regular entries during the years 1931–37, 1940–52, 1954, and 1970. In addition, there are three large fragments without any dates except the year. Lysiak Rudnytsky composed the diaries using fourteen notebooks and seven calendars with space for notes. Some contain entries over a span of several years, and in other cases certain years are covered in two or even three notebooks.

The diaries are being published without introducing changes to the original text, including correcting the author's errors. There are only two exceptions where we have replaced names with initials.

Regrettably, we could not decipher a few passages or identify several individuals mentioned in the diaries. We hope, however, that information about them will be found in Lysiak Rudnytsky's correspondence, which is now being prepared for publication, and that readers will be able to identify them and inform us.

Many people assisted in preparing the diaries for publication. To begin, we wish to thank Professor Peter L. Rudnytsky for entrusting the publication to us and permission to publish the diaries in their entirety. We are indebted to Dr. Ksenya Kiebusinski, the Slavic resources coordinator and head of the Petro Jacyk Central and East European Resource Centre at the Roberts Library, University of Toronto, for her assistance in identifying many of the members of the Ukrainian diaspora mentioned in the text. We are also grateful to our consultants Professor Martha Bohachevsky-Chomiak, Dr. Liliana Hentosh, Professor Ola Hnatiuk, Iroida Wynnycyk, Uliana Kyrchiv, Dr. Oleh Pavlyshyn and Prof. Yuriy Shapoval for sharing their knowledge about particular passages in the diaries. All of the work required in preparing the text for publication was funded by the Petro Jacyk Program for the Study of Modern Ukrainian History and Society.

We thank the Ukrainian-Jewish Encounter for covering the costs of publication, and, of course, the *Dukh i Litera* publishing house – especially its editor in chief, Leonid Finberg – for the publication itself. We also wish to acknowledge the efforts of the literary editor, Dr. Daria Syroid, for her scrupulous work on the text of the commentaries; and Dr. Khrystia Nazarkevych for her translation into Ukrainian of the passages written in German. Pavlo Hrytsak and Roman Senkus translated the prefaces into Ukrainian and English respectively.

We are grateful to our recently deceased colleague Andrij Makuch (1956–2019) for taking charge of the inventorying and scanning process at the CIUS Toronto office. A particular debt of gratitude is owed to Dr. Yaroslav Hlystiuk, Oksana Dmyterko, and other colleagues at Ivan Franko National University and the Ukrainian Catholic University in Lviv for undertaking the tremendous work of deciphering and verifying the text and writing the commentaries.

Professor Yaroslav Hrytsak and Professor Frank E. Sysyn

[22 грудня 1931 – 21 липня 1935]

[1] Щоденник.

[2] Зачинаю той перший мій щоденник 22 грудня 1931. р. Пишу його для того, що чую в собі внутрішню потребу писати, і на письмі зіставити це все о чім думаю.

Цього року вертаючи з табору розмовляв я в потязі з одною старшою товаришкою і вона порадила мені писати щоденник. Тоді не розумів я її, я не чув в собі досить сили, однак тепер доріс я до свого власного щоденника, ба, він стався для мене річю потрібною і чую, що буде для мене вірним приятелем і товаришем. Буду в нім записувати всі мої переживання, події з мого життя, мої думки, тощо. Одним словом постараюся, щоби цей зшиток був вірним образом мого «я» з нині. Може колись за кільканайцять літ, моє тодішнє «я» з перспективи часу осудить то нинішнє і скаже, що воно воно¹ думає про то друге «я», що є його минувиною.

З тою ціллю зачинаю цей щоденник. Призначаю його передовсім для власного ужитку і тому присвячую цей мій перший денник собі самому.

У Львові 22/XII. 1931. р.

І. Л.

[3] 30/XII.

Вже понад тиждень минув з цього часу як я заглядав до мого денника. Через цей час якось було мені встидно, що я раз розпочате діло не веду даліше. Трудно, я не мав «natchnienia» і я не чув потребу писати. Але тепер обіцяв я собі в душі, що буду писати що дня, так, що вкінці писання щоденника стане для мене привичкою.

В школі як звичайно монотонно-веселе життя. Мав я недавно малу несподіванку: По всіх дуже добрих українських задачах дістав я одно недост.² Дивний чоловік той Тершаковець³. З природи добрий, але має манію удавати страшно поважного, працювотого і т. д. і т. д. Назвавбим ту манію, манією «великості». До того любить промови і як часом розговориться, то може говорити і з пів години.

¹ Так в оригіналі.

² Оцінка «недостаточно» (польськ. – *niedostatecznie*) відповідає «3» за п'ятибальною системою оцінювання.

³ Мається на увазі Михайло Тершаковець (1883–1978), український історик літератури і педагог, звичайний (1914) і почесний член НТШ (1974); студював українську літературу, класичну філологію, германістику, романістику у Львівському та Віденському університетах; викладач класичної філології в Академічній гімназії у Львові (1906–1912, 1913–1939, 1941–1944) та жіночій гімназії сестер ЧСВВ; доцент кафедри української літератури Львівського університету (1940–1941); у 1944 р. разом з родиною емігрував до Відня, викладав українську мову у гімназії для переселенців, а пізніше працював у Віденському університеті (1945–1947); доктор філософії Віденського університету в ділянці слов'янської філології (1948); з 1949 р. – у Філадельфії (США), де й помер, похований в Бавнд-Бруку, перепохований на Личаківському цвинтарі у Львові (2011). Серед праць М. Тершаковця – дослідження життя і творчості М. Пашкевича, В. Копітара, українських та південнослов'янських пісень та ін. З постійного неправильного написання прізвища Тершаковця в щоденнику І. Лисяка-Рудницького можна припускати зневажливе ставлення до нього.

В останнім тижні незаний якийсь приятель засипав нас гарними подарунками: Мамуся⁴ дістала дві гарні книжки, а між іншими Гулівера, а я дістав три англійські ілюстровані журнали. Правдоподібно прислав то нам п. Фойкт⁵, приятель Мамусі. Що до Гулівера. То цікаво як часом книжка може поминутися зі своїм «покликанем». До [4] таких книжок належать і «Пригоди Гулівера». Донедавна уважав я ту книжку за «powiastkę dla grzecznych dzieci»⁶, коли тимчасом, се є зідливий памфлет на Англію 18 віку і взагалі на ціле людство. Тепер з повного перекладу на німецьке прочитав я лише кілька сторінок, але вже з них маю передсмак того що буде даліше.

Але я вже хочу зачати читати «Грабіну де Харни»⁷, отже допобачення, до завтра!

4.I.1932. р.

Це «до завтра», перемінилося на чотири дні, але в кождім разі поступ вже є, бо останнього разу писав я по тижневій перерві. Тимчасом школа скінчилася і ми дістали до 20-го відпустку. Тепер можу лежати до десятої і ніхто не гонить мене з ліжка, а це я дуже люблю.

⁴ Мілена Рудницька (1892–1976), відома західноукраїнська суспільно-політична діячка, мати Івана Лисяка-Рудницького. Народилася у м. Зборові в Галичині. Закінчила Львівську класичну гімназію у Львові (1910), філософський факультет Львівського та Віденського університетів (1910–1917), здобула докторський ступінь з філософії (тема дисертації – «Математичні основи естетики Ренесансу», 1917), а невдовзі – другий диплом з педагогіки та дидактики як головних дисциплін (1923). Працювала вчителькою гімназії й учительської семінарії у Львові; професоркою Високого педагогічного інституту у Львові. У 1928–1935 рр. – депутатка до польського сейму від Українського національно-демократичного об'єднання, у 1928–1934 рр. – делегатка від західних українців до Ліги Націй у Женеві. Найбільшого розголосу з часів перебування в Лізі Націй набрала її оборона прав українців під час пацифікації 1930 р. та голоду 1932–1933 рр. Від 1919 р. брала активну участь у жіночому русі (голова Союзу українок у Львові (1928–1939), від 1934 р. – голова Світового союзу українок). Редакторка журналу «Жінка» (1935–1939), у якому вперше під псевдонімом «І. Брусна» друкувався Іван Лисяк-Рудницький. Після окупації Галичини радянськими військами М. Рудницька разом із сином нелегально перебралася на Захід, під час війни перебувала у Кракові, Берліні та Празі, а після війни заснувала Український допомоговий комітет (УДК) й була його директоркою до квітня 1950 р. У 1948–1950 рр. – представниця Української Національної Ради у Швейцарії. У 1951 р. переїхала до США, однак невдовзі повернулася до Мюнхену, де проживала до кінця життя. Авторка книжок «Українська дійсність і завдання жінки» (1934), «Дон Боско. Людина, педагог, святий» (1963), «Невидимі стигмати» (1970, біографія Йосифа Сліпого), збірника «Західна Україна під більшовиками» (1944, 1958). В архіві Івана Лисяка-Рудницького зберігається його обширне листування з матір'ю. У 1955–1957 рр. написала спогади про «свій рід, батьків і дитинство як дарунок синові з нагоди його дня народження». Наприкінці свого життя Лисяк-Рудницький готував до друку збірник статей Мілени Рудницької, до якого мали ввійти і згадані спогади. Див.: Іван Лисяк-Рудницький. Історичні есе у 2 т. Київ, Основи, 1994, Т. 1, с. 486–487; Мілена Рудницька. Статті. Листи. Документи. Збірник документів і матеріалів про життя, суспільно-політичну діяльність і публіцистичну творчість Мілени Рудницької. Упорядкування Мирослави Дядюк. Львів, 1998.

⁵ Фредерік Августус Фойт (Frederick Augustus Voigt, 1892–1957), відомий британський журналіст і публіцист, знаний зі своєї критики нацизму і комунізму як двох найбільших загроз для європейської цивілізації. Коли він працював берлінським кореспондентом «Manchester Guardian» (1920–1933), то був знаний зі свого послідовного захисту національних меншин у Центрально-Східній Європі. Зокрема, писав викривальні статті про польські репресії проти українців. У своїх листах Мілена Рудницька з Женеві у 1933 р. зараховувала його до «наших приятелів» – див.: Мілена Рудницька. Статті. Листи. Документи, с. 563, 566.

⁶ «Повість для чемних дітей» (польськ.).

⁷ Йдеться про роман Олександра Дюма «Графиня де Шарні».

В п'ятницю, на Новий Рік, пішов я на лещета і мав малу пригоду: В повнім розгоні наїхали на мене санки, так, що мене досі ще трошки болить в тій нозі. Однак всежтаки лещета, це чудовий спорт і хоч [5] легко в нім скрутити вязи, все буде він мати горячих приклонників, котрі для лещет згодяться поломити руки і ноги. І будуть мати рацію; ніколи не огортає душі така радість як тоді, коли з лещетами на ногах, зїжджається з горбка, а довкола видко тільки сосни та ялиці і веселі, рожеві, людські лица.

Вчора був я в Сяська⁸. Застановляюся і не можу відгадати що діється в него в середині, в душі, бо з зовні видно тільки весело-глумливе лице «кпінковіча»⁹. Бібліотеку має чудову, багато книжок надавалобися до моєї шафки.

Нині рано був я в редакції «Діла» і по довгих трудах¹⁰ дістав від Михайла¹¹

⁸ Йдеться про Івана Олександра Кедрина-Рудницького (1896–1995), брата Мілени Рудницької і дядька Івана Лисяка-Рудницького, якого в родинному колі називали «Сясько» (зменшене від «Іван»). Вчився у гімназії в Бережанах та Львові. На початку Першої світової війни був мобілізований до австрійської армії, потрапив у російський полон, відбув його на Забайкаллі. З вибухом революції 1917 р. перебрався до Києва, де працював в освітніх установах Української Народної Республіки, згодом вступив до армії УНР. У 1920 р. потрапив у більшовицький полон, звільнившись з якого, виїхав до Відня; там у 1922 р. закінчив філософський факультет Віденського університету. Повернувся до Львова, де працював у редакції газети «Діло». У 1937–1939 роках був політичним редактором газети. Після радянської окупації західноукраїнських земель перебрався до Кракова, де працював в редакції «Краківських вістей». З 1944 р. жив у Австрії й очолював Українське Центральне Допомогове Об'єднання в Австрії. У 1949 р. емігрував у США, де з 1953 по 1979 рік працював у редакції газети «Свобода» – найбільшої української газети у США. Дійсний член НТШ, член Президії НТШ в Америці, почесний доктор Українського Вільного Університету, автор книг «Берестейський мир: спомини і матеріали» (1928), «Причини упадку Польщі» (1940), «Життя-події-люди» (1976) та ін. Детальніше про нього див.: Mariusz Sawa. Ukraiński emigrant. Działalność i myśl Iwana Kedryna-Rudnyckiego (1896–1995). Lublin, Instytut Pamięci Narodowej, 2016. В архіві Івана Лисяка-Рудницького зберігається обширне листування з Іваном Кедрином. Частина цього листування опублікована у статті: Маріюш Радослав Сава. Фашисти чи партнери? Два погляди на український націоналізм у світлі листування між Іваном Лисяком-Рудницьким і Іваном Кедрином // Україна Модерна. Київ, 2013. №20: Фашизм і правий радикалізм на сході Європи, с. 318–332.

⁹ «Того, що глузує, кпить» (польськ. розм.).

¹⁰ Іван Лисяк-Рудницький юнаком підпрацьовував у газеті «Діло».

¹¹ Мова йде про Михайла Рудницького (1889–1975), брата Мілени Рудницької і дядька Івана Лисяка-Рудницького, українського літературного критика, літературознавця, письменника, поета, перекладача, д-ра філософії, дослідника творчості І. Франка, дійсного члена НТШ (1935). Навчався у Сорбонні (1910–1911) та Львівському університеті (1911–1913). На початку Першої світової війни, після відходу російської армії зі Львова, перебрався до Києва, де пробув аж до падіння уряду гетьмана Павла Скоропадського у грудні 1918 р. Після поразки визвольних змагань проживав на еміграції в Парижі, в Лондоні та на Французькій Рив'єрі. У 1922 р. повернувся до Львова, де працював професором французької та англійської літератури Таємного українського університету (1922–1925). Був завідувачем літературного відділу (1923–1929) та співредактором (1929–1939) газети «Діло». У 1934–1938 роках був співредактором журналу «Назустріч». Після радянської анексії Західної України був завідувачем кафедри зарубіжних літератур Львівського державного університету ім. І. Я. Франка (1939–1941), у січні 1940 р. став заступником декана філологічного факультету. Одночасно працював завідувачем відділу критики газети «Вільна Україна» (1939–1940). У 1940 р. вступив до Спільки письменників УРСР. Під час німецької окупації як «галахінний єврей» мусів переховуватися. У 1945–1972 роках був професором Львівського університету імені Івана Франка. Михайло Рудницький справив значний вплив на молодого Івана Лисяка-Рудницького. Свідченням цього впливу є, зокрема, покликання у його історичних есеях на праці Михайла Рудницького. Після еміграції на Захід Лисяк-Рудницький підтримував з ним спорадичні контакти через посередників, у 1970 р., під час короткого побуту у Радянській

карту до кіна «Лев», а від Мудрого¹² три числа «Життя і Знання». Пополудне був я в кіні на «Мараду»¹³. Прекрасний кавалок, найгарніший в нім сцени з джунглі і вибух вулкану. Але і зміст гарно подуманий і цікавий скуплює¹⁴ увагу глядача. Суттю фільм трохи подібний до «Індійського гробівця»¹⁵, але як і виконанням, так і характеристикою осіб є від нього ріжний. Нпр. В «І. г.» раджа є вирафінованим аристократом, котрий лякає, але не відражує, своїми жорсто[б]костями. Знов в «Мараду» виступає убраний в дорожності сатрапа, від котрого, мимо орієнтальної чемности, пахне хаом. І т.п. ріжниці.

Допобачення мій деннику, добраніч!

13/І.

Знов минуло кілька днів відколи я останнього разу писав, но, але вже пропало; на другий раз буду писати частійше.

Лещета пішли в кут: якийсь час було тепло, так, що весь сніг стопився, а пізніше прийшли морози, але небо є чисте і зовсім не виглядає, щоби аура мала намір змінитися.

Я дістав лист від Татуса¹⁶, в котрім він мені зробив масу викидів, що я так мало до него пишу. Я відповів чемним, але категоричним письмом, в цім дусі, що я маю таке саме право образитися на Татуса, як Він на мене. Мені було дуже жаль, що я мусів йому зробити таку прикрість, але трудно, я не міг мовчати про-

Україні, зустрічався з ним. Збірка матеріалів про Михайла Рудницького та його листування з Іваном Лисяком-Рудницьким зберігається в архіві Альбертського університету.

¹² Василь Мудрий (1893–1966), український громадський і політичний діяч, віце-маршалок Сейму Польщі, один із засновників УНДО та його голова (з 1935 р.), голова української парламентарної репрезентації у Польському Сеймі; у 1939–1941 рр. жив у Кракові, у червні 1941 р. став секретарем УНК в Кракові; протягом 1941–1944 рр. жив у Львові; член Великого Збору УГВР (1944), де обраний першим віце-президентом; з 1944 р. – на еміграції в Німеччині, очолював Центральне представництво української еміграції, був заступником голови Виконавчого органу Української Національної Ради; з 1949 р. – в США, працював в Українському конгресовому комітеті Америки; пізніше був головою Об'єднання українців в Америці «Самопоміч»; дійсний член НТШ (1953); помер у Нью-Йорку.

¹³ Мається на увазі пригодницький американський фільм «East of Borneo» (1931), який зняв Джордж Мелфорд. У німецькому прокаті йшов під назвою «Das Ende von Maradu», у польському – просто як «Maradu».

¹⁴ Зосереджує (з польськ.).

¹⁵ Йдеться про німецький фільм «Das indische Grabmal» (1921), знятий за відомою пригодницькою повістю письменниці Теї фон Гарбоу (Thea von Harbou). Цю повість пізніше двічі екранізували під тою самою назвою, у 1938 та 1959 роках.

¹⁶ Про свого батька Іван Лисяк-Рудницький підготував для «Енциклопедії українознавства» статтю, текст якої наводимо повністю: «Лисяк Павло (1887–1948), адвокат, громадсько-політичний діяч і публіцист, посол від УНДО до польського сейму (1938–1939), редактор газети «Український прапор» (1919–1921) у Відні, журналу «Natio» (1926) у Варшаві, співробітник «Діла», «Нового Часу», «Краківських Вістей»; зокрема статей на економічні теми і про совітську політику щодо України, брошури «Наша національна політика і останній Народний З'їзд» (1938); на еміграції був головою Крайового Представництва Української Еміграції в британській зоні Німеччини». (Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Т. 4. За ред. В. Кубійовича. Париж, Нью-Йорк, 1962, с. 1298). Після розлучення з М. Рудницькою Павло Лисяк мешкав та працював як адвокат в Журавні (1927–1939), де від його другого подружжя з Іриною Ковалевською народилася донька Ксенія. Помер у м. Гюсларі в Німеччині. Про Павла Лисяка див. далі на сторінках щоденника, а також: Петро Хмельовський. Громадсько-політична діяльність Павла Лисяка в контексті суспільних процесів у Західній Україні в першій половині ХХ ст. // Галичина, 2013, № 22–23, с. 411–415.